

آثار کامپیوتری متعلق به کیست؟

شبکه‌های کامپیوتری به مصاف قانون حق تکثیر^۱
می‌روند، اما برخی از درمان‌هایی که پیشنهاد
می‌شود از خود درد بهتر نیستند ...

از: آن اوکرسون^۲
مترجم: مهندس آرام قریب

از سال ۱۹۲۶ تا روزگار ما، میلیون‌ها نفر از خوانندگان داستان‌های Pooh و Piglet، و دوستانشان، Eeyore و Tigger، سادگی و عمق قلم A.A.Milne را تحسین نموده‌اند. بنابراین عجیب نیست اگر James Milne، از دانشگاه ایالتی Iowa، بی‌آنکه نسبتی با نویسنده Winnie - the - Pooh داشته باشد، به فکر عرضه این داستان از طریق شبکه جهانی WWW^۳، افتاده است. به کمک یک کامپیوتر متصل به اینترنت می‌توان تصاویری چند و متن‌های مربوطه از کتاب‌های داستان را در دسترس تمام بچه‌های جهان، در هر سن و سالی که باشند، قرار داد. در ماه آوریل سال ۱۹۹۵، کمی پس از به راه افتادن این سرویس جدید در Web، آقای Milne یک نامه بسیار مؤدبانه از E.P.Dutton (شرکت دارنده حقوق متن و تصاویر کلاسیک Pooh) دریافت کرد. در این نامه به خوشایندترین لحن ممکن از او خواسته شده بود

که این سرویس را متوقف سازد. البته آقای Milne راه حل دیگری هم داشت و آن این که از این پس بخش قابل ملاحظه‌ای از پس اندازش را به پرداخت جرایم در راه اختصاص دهد!

تقریباً در همان ایام، در فرانسه، کتابی در باره زندگی خصوصی فرانسوا میتران، رئیس جمهور سابق فرانسه، ممنوع‌الانتشار اعلام شد. چند روز بعد متن کتاب به طور ناشناس بر روی اینترنت قابل دسترسی بود و هیچ کس نمی‌توانست از انتشار وسیع کتاب به صورت کامپیوتری جلوگیری کند.

پاره‌ای هواداران شبکه‌های کامپیوتری مصر بودند که "اطلاعات و داده‌ها میل دارند آزاد باشند"؛ در مقابل، گروه دیگری از پیش‌تازان اطلاعات کامپیوتری، با شدت وحدتی همسان، مدعی بودند که آینده واقعی شبکه جهانی اینترنت وابسته است به این که بتوان هر قطره اطلاعات را اندازه گرفت و هزینه هر جرعه از آن را دریافت نمود. اما واکنش نهادهای حقوقی و فرهنگی جامعه چگونه خواهد بود؟ آیا در آینده کتابخوان‌ها خواهند توانست آثار و تألیفاتی را که بر روی شبکه‌های کامپیوتری قرار دارد، به همان آسانی که تا به حال کتاب‌ها را در کتاب‌فروشی مورد علاقه‌شان تورق می‌کردند، بررسی و مطالعه کنند؟ آیا خواهند توانست از کتابخانه‌های مجازی کتاب قرض بگیرند؟ این‌ها پرسش‌های مورد بحث مؤلفین، ناشرین، کتابدارها و مسئولین عالی رتبه حکومتی است.

وقت است که برخیزیم! ...

تا همین پنج سال پیش از این، شمار اندکی از افراد ممکن بود حق تکثیر الکترونیکی را موضوعی درخور بحث‌های داغ و هیجان‌انگیز در سطح ملی بدانند. اما امروزه واگردان تصمیمات قانونی در باره تعلق "دارایی فکری" (Intellectual Property) آثاری که به طریق الکترونیکی انتشار می‌یابد، مبالغه‌ناگفتنی سود - یا

زیان - برآورد می‌شود. در سال‌های آغازین دهه ۱۹۹۰، درآمد سالانه فعالیت‌هایی که مشمول حق تکثیر در ایالات متحده آمریکا می‌گردید، شامل: مطبوعات، فیلم و موسیقی بالغ بر ۲۰۰ میلیارد دلار، حدود ۳/۶٪ تولید ناخالص ملی می‌شده است. در سال ۱۹۹۳ وقتی QVC و Viacom بر سر کنترل Paramount و بایگانی فیلم‌های کلاسیک آن مبارزه می‌کردند، به روشنی معلوم شد که هر دو شرکت بر این عقیده‌اند که آینده درگرو مالکیت "محتوا" است. از سال ۱۹۸۱ اتحادیه ملی نویسندگان از مؤسسات انتشاراتی بزرگی چون New York Times Company و Mead Data General به خاطر فروش غیرقانونی نسخه‌های کامپیوتری آثار اعضایش شکایت نموده است. حتی دانشگاه‌ها هم، اکنون می‌خواهند، به جای آن که حقوق مربوط به دارایی‌های فکری‌ای که تولید می‌کنند را تماماً و یک‌جا به ناشر منتقل نمایند، چاره‌ای بیاندیشند تا بازگشت حاصل از این تولیدات را به حداکثر برسانند.

در غالب موارد، صنایع تحت حمایت حق تکثیر به تولید محصولات با بازار انبوه، مانند کتاب، فیلم و اشیاء مربوطه می‌پردازند (برای نمونه از دل داستان پارک ژوراسیک یک فیلم بلند، چندین نوار ویدئویی، نوارهای صوتی، پیراهن، عروسک‌های دایناسور و مشتقات دیگر زاده شد که هر یک حقوق حمایت شده خود را داشت). انتشارات ادبی و تحقیقاتی، حاوی اطلاعات علمی، هنری و انتقادی از دانش، فرهنگ یا تجربه بشر، فقط چیزی حدود نیم درصد (یا یک میلیارد دلار در سال) را تشکیل می‌دهند. البته اطلاعاتی که با سرمایه ملی توسط دولت تهیه و به رایگان توزیع می‌شود ابداع سهم مهمی از بازار را به خود اختصاص نمی‌دهد.

غالب دانشمندان و محققین، بیش از آن که گر داشته باشند تا آخرین دلار حق نشر و تکثیر را اخذ نمایند، علاقه‌مندند که کارهایشان در وسیع‌ترین مقیاس بین همکاران حرفه‌ایشان توزیع گردد. اینترنت می‌تواند اطلاعات را سریع‌تر و ارزان‌تر از هر نوع قالب چاپ سنتی به دست متقاضیان برساند و همین ویژگی، آن را به

محمل خوبی برای انتشار بدل می‌سازد. معمولاً نسخه کامپیوتری یک سند یا یک برنامه، عیناً برابر نسخه اصلی است و دقیقاً همان کارکرد را دارد. با این وجود، این مؤلفین نیز مسافران کشتی‌ای هستند که آب‌های اقیانوس رسانه‌های گروهی را در می‌نوردند و در زمینه حق تکثیر، ملزم به رعایت همان قوانینی هستند که سازندگان آدمک‌های اسباب‌بازی کارتون‌های شنبه صبح در تلویزیون‌های آمریکا باید به آن‌ها گردن بنهند. شور و شعف ناشران از تولید محصولات جدید و بازارهای نو همواره با این هراس همراه است که هر نسخه‌ای که به یک کتاب‌فروشی یا یک شخص فروخته می‌شود ممکن است از طریق شبکه جهانی اینترنت تا بینهایت تکثیر گردد و امید هر گونه درآمد آتی را به باد دهد.

این که چگونه باید قوانین جاری حق تکثیر را به قالب‌ها و محمل‌های جدید اعمال نمود، منشاء شمار فراوانی از پرسش‌ها است: تا چه حد آثاری که با استفاده از محمل‌های جدیدتر منتشر می‌شوند (محمل‌های هنوز به وجود نیامده را کنار می‌گذاریم) می‌توانند تحت حمایت قانون قرار بگیرند؟ آیا Cyberspace یک جور غرب وحشی مجازی است که هر کس می‌تواند با تبدیل کردن آثار خلق شده توسط دیگران به چند پرونده (file) کامپیوتری و انتقال آن به شبکه، مدعی خلق آن اثر بشود؟ بسیاری از آثار، حاصل کار گروهی یک جماعت الکترونیکی نسبتاً گسترده است؛ چه کسی صاحب این آثار است و حق انتفاع از آن را داراست؟ بر فرض که اساساً "تعلق" معنایی داشته باشد، چگونه می‌خواهیم پی‌گیر این بشویم که چه چیز به چه کس تعلق دارد؟ وقتی یک اثر بتواند به صورت کلمات، جمله‌ها و یا نت‌های موسیقی به فروش برسد، چگونه می‌توانیم به طریقی مؤثر حق دارنده اطلاعات را جبران کنیم؟ ارائه‌دهندگان سرویس اینترنت^۴ چگونه می‌توانند در قبال زیرپا گذاشته شدن حق تکثیر، توسط کاربرانی که از امکانات ایشان استفاده می‌کنند مسئول شناخته شوند، در شرایطی که معمولاً این تجاوزات به حق تکثیر بدون اطلاع

ارائه‌دهنده سرویس انجام می‌گیرد؟ آیا باید از خیر آنچه تا به حال به عنوان حق تکثیر می‌شناختیم بگذریم و در جستجوی الگوهای جدید باشیم؟

خواستگاه قانون

ریشه‌های حق تکثیر قدیمی است و مسیر تحولات تاریخی آن پیچیده بوده است. یکی از نخستین موارد دعاوی حق تکثیر که در قرن ششم میلادی در ایرلند به وقوع پیوسته است، در این زمینه راه‌گشاست. St. Columba نسخه‌ای از Latin Psalter را به نام خود نسخه‌برداری کرد و به این انجامید که صاحب اثر اصلی، Finnian اهل Druim Finn اعتراض نماید. حکم شاه در این باره چنین بود: "همانطور که گوساله متعلق به گاو است، نسخه کتاب نیز متعلق به کتاب است." متعاقب آن نبردی در گرفت و "متجاوز به حق تکثیر" پیروز شد و توانست کتاب را تصاحب کند. این دست‌نوشته در لشکرکشی‌های گروه Columba، نقش یک طلسم خوش‌اقبالی را بازی نموده است و تا به امروز در کتابخانه آکادمی سلطنتی ایرلند در Dublin دوام آورده است.

"قانون Anne" (Anne Statute)، مصوب ۱۷۱۰، اولین قانون حق تکثیر در انگلستان است. طبق این قانون به مؤلفان یک اثر، حقوقی داده شده و اعتبار آن حقوق در زمان محدود گردیده است. اولین قانون حق تکثیر که در سال ۱۷۹۰ در ینگه دنیا به تصویب رسید، براساس همین قانون Anne تهیه شده بود. حق تکثیر از همان بدو حیاتش، در هر دو کرانه اقیانوس اطلس، میان منافع شخصی و منفعت عمومی تعادلی ظریف برقرار کرده است. فی الواقع مبنای اقتدار حق تکثیر ایالات متحده، از نظر قانون اساسی، همانا قابلیت آن در "کمک به پیشرفت علم و هنرهای نافع" عنوان شده است.

در جریان تجدید نظرهای متوالی، کنگره آمریکا تغییراتی از قبیل افزایش مدت

اعتبار حق تکثیر و گسترش دامنه شمول آن به انواع دیگری از آثار، در این قانون وارد نموده و به معاهده‌نامه‌های جهانی‌ای از قبیل معاهده‌نامه Berne پیوسته است. امضاءکنندگان معاهده‌نامه Berne توافق نموده‌اند که آثار تحت حمایت قانون حق تکثیر در دیگر کشورهای امضاءکننده را مانند آثار خلق شده توسط مؤلفان خود مورد حمایت قرار دهند.

البته ناشران آمریکایی در رعایت حق تکثیر آثار خارجی همیشه هم این وسواس فوق‌العاده را از خود نشان نداده‌اند. چاپ‌های غیرقانونی، به‌ویژه در قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم کاملاً رایج بوده است (بنابه استدلال Paul Goldstein از دانشگاه Stanford و گروهی دیگر، ایالات متحده واردکننده عمده دارایی‌های فکری بوده است). هنرمندان انگلیسی وقت، از Gilbert و Sullivan گرفته تا J.R.R. Tolkien، دقیقاً از چنین تجاوزاتی آگاه بوده‌اند. اما امروزه، آمریکایی‌ها کشورهای چون چین، که نسبت به حق تکثیر اهمال روا می‌دارند را به همان دیده‌ای می‌نگرند که صد سال قبل انگلیسی‌ها به افق غرب می‌نگریستند.

گروهی از ناظران مدعی هستند که از نظر دارایی فکری، Cyberspace به مناطق توسعه نیافته می‌ماند. نوشته‌ها و تصاویر فراوانی از سایر رسانه‌ها به آن راه یافته است، ولی آثار الکترونیکی قلبی در جهت مخالف حرکت کرده‌اند. اما این عدم تقارن به سرعت در حال تغییر است. در اواسط دهه ۱۹۹۰ با هجوم شرکت‌های رسانه به اینترنت، احتمالاً عصر دیوارها و مرزها به سرآمده است و طبعاً چون Cyberspace هیچ محدوده جغرافیایی‌ای ندارد، ساکنانش فقط تابع قوانین محل زندگی خود هستند.

زمین بازی رسمی

آخرین تجدیدنظر در قانون حق تکثیر که در سال ۱۹۷۸ در ایالات متحده

صورت گرفت، چندان از تجدیدنظرهای قبلی کامل تر نبوده است. این قانون آثار خلق شده را به طور عام تحت حمایت خود می‌گیرد. از ادبیات، موسیقی، نمایشنامه گرفته تارکس، آثار تصویری، گرافیک و مجسمه‌سازی و سایر آثار سمعی و بصری، ضبط صدا و معماری (اختراعات، علائم تجاری و اسرار تجاری تابع قوانین خاص خود هستند). حق تکثیر به دارندگان روایت یا بیان یک فکر، این حق را می‌دهد که در برابر کسانی که بخواهند بدون اجازه به تکثیر آن اثر پردازند، براساس آن اثر آثار مشتق دیگر تهیه کنند، اثر را توزیع و منتشر نمایند، به اجرا یا نمایش آن پردازند از خود دفاع نمایند.

هم‌زمان با این تمهیدات حمایتی قانون، به طرق مختلف، حقوق صاحبان اثر را محدود نیز می‌نماید. مهم‌ترین این محدودیت‌ها مربوط به استفاده مجاز (Fair Use) از اثر است که بر طبق آن، تحت شرایط خاصی، می‌توان بدون پرداخت هیچ‌گونه حق یا کسب اجازه، اقدام به تکثیر چند نسخه از یک اثر نمود. موارد استفاده مجاز شامل استفاده در فعالیت‌های تحقیقاتی، آموزش، روزنامه‌نگاری، نقد و بررسی، طنز و کتابداری می‌شود.

غالب بحث‌های کنونی کمیسیون Lehman^۵، در باره حق تکثیر الکترونیکی، ریشه در پرسش‌هایی دارد که در خصوص آینده استفاده مجاز مطرح است. این گروه کار ۲۵ نفره، در اواسط سال ۱۹۹۴، نسخه اولیه‌ای از گزارش خود را برای اظهار نظر ارائه نمود. در واشنگتن و شیکاگو جلسات پرسش و پاسخ برگزار گردید و باقی نظرات هم از طریق پست، فاکس و پست الکترونیکی به دست گروه رسید. افراد عادی و دست‌اندرکاران بازار وابسته به حق تکثیر، چیزی بیش از ۱۰۰۰ صفحه اظهار نظر عرضه نمودند. نسخه نهایی گزارش - جزوه سفید - در سپتامبر ۱۹۹۵ منتشر شد و شامل مجموعه‌ای از تمهیدات قانونی برای به‌روز آوردن قانون حق تکثیر کنونی بود.

دست‌اندرکاران صنعت تولید اطلاعات، از توصیه‌های این جزوه سفید با تحسین و تجلیل یاد کردند. هدف تمهیدات اندیشیده در این گزارش پرهیز از نامطلوب‌ترین شرایط متصور برای ناشرین و مؤلفین است. شرایطی که به چنان کاهشی در درآمد می‌انجامد و دیگر هیچ مشوقی برای تولید و عرضه هرگونه اثر جدید به شکل مستقیم (On Line) برای آنها باقی نمی‌ماند. به نظر می‌رسد کنترل‌های سفت و سخت‌تری که در جزوه سفید پیشنهاد شده است بتواند در محیط ارتباط مستقیم شبکه، ضامن سلامت مالی صنعت اطلاعات باشد.

در مقابل، گروه‌های دست‌اندرکار کتابخانه‌ها و فعالیت‌های آموزشی، سرویس‌های اطلاعات مستقیم و اشخاص منفرد، در پاسخ به پیشنهاد Lehman، برخوردی بسیار منفی و غالباً هم‌بادلی پردرد داشته‌اند. کابوسی که از آینده در ذهن دارند، وضعیتی است که در آن بدون اجازه یا پرداخت وجه، هیچ چیز را نه می‌شود دید، نه خواند، نه استفاده یا تکثیر نمود. در همین شرایط حاضر هم بسیاری از کتابخانه‌ها، با رشد هزینه اطلاعات به مقیاس سالانه ده درصد، خصوصاً برای کتاب‌ها و نشریه‌های علمی، احساس تنگدستی می‌کنند.

هزینه‌های رایج برای مجوز اطلاعات الکترونیکی که به کتابخانه‌ها و مؤسسات آموزشی امکان می‌دهد به مطالبی که در تعلقشان نیست دسترسی داشته باشند، عمدتاً از قیمت خرید کتاب یا مجلات مربوطه بیشتر است. از این روست که پیشنهاد گروه کار در جهت گسترش استفاده از مجوز برای دسترسی به اطلاعات الکترونیکی، قاعدتاً برای کتابخانه‌دارهای غالب مؤسسات در آمریکا، باید طنینی شوم و هول‌انگیز داشته باشد. در مجوزهای معمول، قیمت یا اجازه برای انتقال و دریافت قسمت‌هایی از یک پایگاه داده‌ای، مسؤلیت و همچنین مالکیت بلندمدت اطلاعات، همگی عواملی هستند که به شکل قابل ملاحظه‌ای منافع عرضه‌کننده اطلاعات را تقویت می‌کنند. اگر شرایط مجوزها کماکان چنان باشد که از یک سو،

اطلاعات الکترونیکی از مشابه چاپی اش گران تر تمام بشود و از سوی دیگر، دامنه عرضه اطلاعات به شکل کامپیوتری گسترش بیابد، کتابخانه‌ها احتمالاً قادر به پرداخت هزینه‌های دسترسی به اطلاعات مورد نیازشان نخواهند بود. همین جاست که این عدم تعادل باید دگرگون شود چراکه بدون وجود خریدار برای محصولات جدید نمی‌توان بازاری را متصور شد.

افزون بر این، به نظر بسیاری از شهروندان و صاحب‌نظران حقوقی، تغییرات پیشنهادی کمیسیون Lehman، تعادل کنونی بین حقوق دارندگان حق تکثیر و حقوق استفاده‌کنندگان را برهم می‌زند. برای نمونه، کمیسیون چنین ابراز می‌دارد که هر اطلاعاتی، برای هر مدت زمان - حتی به طور گذار - در حافظه کامپیوتر جا گرفته باشد، از نظر حق تکثیر "ثبت شده" انگاشته می‌شود. قانون حق تکثیر فقط مشمول افکار و ایده‌هایی می‌گردد که "بر یک محمل بیانی ملموس، ثبت شده باشد و تجسد آن ... به قدر کافی مداوم و پایدار باشد که بتوان آن را مشاهده نمود، تکثیر کرد یا، به هر طریق دیگری برای مدتی بلندتر از یک دوره گذار به دیگران انتقال داد". این تمایز بسیار مهم است. بنابر مفاد جزوه سفید، هرکس که به هر دلیل یک رشته صفر و یک، که حاوی اطلاعات مشمول قانون حق تکثیر باشد، را بدون اجازه دارنده حق تکثیر، از کامپیوتری به کامپیوتر دیگر انتقال دهد، قانون را زیر پا گذاشته است. نظر گروه کار این است که قانون حق تکثیر باید صریحاً در این جهت اصلاح گردد که انتقال اثر را در محدوده حقوق انحصاری صاحب حق تکثیر قرار دهد. به این ترتیب حتی مشاهده یک صفحه Web، که مستلزم انتقال آن از کامپیوتر مرکزی به کامپیوتر کاربر می‌باشد، می‌تواند، چنانچه این عمل بدون اجازه صریح انجام پذیرفته باشد، به عملی خلاف قانون تعبیر گردد.

گروه کار، هم‌چنین با گسترش اصل موسوم به "فروش اول" به نسخه‌های الکترونیکی مخالف است. کسی که یک کتاب یا مجله را خریداری نموده است،

می تواند بدون پرداخت حقی به ناشر یا مؤلف آن را به دیگری بفروشد یا بدهد. اما این کار در Cyberspace ممکن نخواهد بود. این حکم ظاهراً غیرمنطقی، از این استدلال ناشی می گردد که هنگام انتقال الکترونیکی یک اثر، حتی برای چند هزارم ثانیه هم که شده باید حداقل در دو کامپیوتر "ثبت" شده باشد و در نتیجه، برخلاف آنچه در مورد کتاب و مجله اتفاق می افتد، به جای آنکه انتقال بیابد در واقع تکثیر می شود. هنوز هیچ تلاشی برای یافتن راه های مشروع انتقال یک اثر الکترونیکی، اعم از اینکه صاحب قانونی آن بخواهد آن را به دیگری بفروشد یا اعطا کند، صورت نگرفته است. و این در حالی است که چنین امری در جهان آثار چاپی کاملاً قانونی است. در نتیجه، در جهان اطلاعات الکترونیکی حتی امکان نگاه انداختن به مطالبی که در کتاب فروشی ها و کتابخانه ها برای ما امری محرز شمرده می شود، ممکن است از بین برود. تورق آثار الکترونیکی بدون مجوز ممکن است نقض قانون به شمار بیاید.

برطبق نظر کمیسیون، دانشگاه ها و سایر مؤسساتی که امکان دسترسی به اینترنت را برای اعضایشان فراهم می آورند، نسبت به هرگونه تخلفی که از جانب کاربران صورت بگیرد مسئول شناخته می شوند؛ و از این بابت بسیار نگران هستند. چنین وضعیتی باعث می شود مسئولان این مؤسسات به پاسبان های بی چیره و مواجب کامپیوتری بدل شوند و مجبورشان می کند هرچه را که دانشجویان، کارکنان یا اعضایشان خوانده یا منتشر کرده اند، کنترل کنند.

به رغم این که وضعیت حاصل از پیشنهاد های جزوه سفید با سنت دیرین دسترسی عام به اطلاعات تناقض خواهد داشت، برای پرهیز از همه این مشاجرات راه بسیار ساده ای وجود دارد. بسیاری از منتقدین، تأکید کمیسیون بر جنبه های فنی "انتقال" و "ثبت" را دقیقاً به لحاظ فنی، بی مورد می دانند. تحلیل و جستجوی عمیق تر و وسیع تری از انواع روش های ممکن برای انتقال اطلاعات، از جمله روش های

رمزگذاری^۶ که به کمک آنها می‌توان تعداد نسخه‌های هم‌زمان و دائمی را به‌طور مؤثر کاهش داد، احتمالاً به این خواهد انجامید که نگرش Lehman، از آنچه امروز به‌نظر می‌رسد، مفیدتر جلوه کند.

استفاده مجاز - قانون تعدیل‌گر

در پاسخ به مسأله چگونگی دسترسی به مطالب الکترونیکی، بدون پرداخت هزینه برای هر استفاده، می‌توان با اتکا به روش استفاده مجاز، حقوق دارندگان حق تکثیر و حقوق استفاده‌کنندگان از اطلاعات را به هم نزدیک‌تر کرد؛ حداقل در عالم آثار چاپی که چنین بوده است.

اما اینکه هنوز معنی استفاده مجاز در محیط الکترونیکی روشن نیست. در این خصوص جزوه سفید، چیزی بیش از این نمی‌گوید که استفاده مجاز باید در محدوده الکترونیکی نیز به اجرا دربیاید و نیاز به آن، رفته‌رفته، با گسترش مجوزها و دیگر روش‌های حسابداری اتوماتیک، کاهش خواهد یافت. مدافعان حقوق خوانندگان و کاربران این ابهام را بسیار نگران‌کننده می‌دانند. به‌رغم اظهارات روشنش در جهت دفاع از حقوق صاحبان اثر، کمیسیون Lehman از تدقیق حقوق کاربران شانه خالی کرده است.

البته دفتر Lehman به برگزاری جلسات ماهانه‌ای با حضور پنجاه تا هفتاد نماینده از کاربران، مؤلفان، کتابخانه‌دارها، حقوق‌دانان و ناشرین، در واشنگتن نیز پرداخته است تا بلکه بتوانند خطوط اصلی استفاده مجاز الکترونیکی را ترسیم نمایند. این کنفرانس در باره استفاده مجاز، نام محبت‌آمیز CONFU، نام گروه کار بود و دستورالعمل‌ها و راهنمای تفسیر و تعبیر نظرهای سال ۱۹۷۸ در باره حق تکثیر را تدوین و منتشر ساخت. از آغاز کار CONFU به سرعت روشن گردید که تا هنگام انتشار قطعی جزوه سفید و بحث در باره قانون در مجلس، توافق‌های اندکی

می توانست قابل حصول باشد.

چیزی که برای سیاست‌گذاران قابل هضم نیست این است که ناتوانی شرکت‌کنندگان CONFU در حصول به توافق، به هیچ وجه اشکالی ندارد. چرا که از یک سو این هراس را ایجاد می‌کند که بدون مجموعه‌ای از دستورالعمل‌ها در باره استفاده مجاز الکترونیکی، ابهامات قانونی و احتمال برپایی شکایات افزایش یابد، و این به ویژه برای مدارس ابتدایی و دیگرانی که امکانات مالی محدودی دارند، آفت‌زا خواهد بود. از طرف دیگر، مزیتش این است که باعث کندی حرکت قانون‌گذار می‌گردد. از آنجا که قوانین زیادی در رسانه‌های جدید وجود ندارد، ناشرین، کتابخانه‌داران، و دیگر متخصصین خواهند توانست براساس قراردادهای مکتوب بین ناشرین و مؤسسات آموزشی یا کتابخانه‌ها، آزادانه به انجام تجربیات الکترونیکی بپردازند.

پیشرفت در امر خلق و توزیع اطلاعات الکترونیکی، هرچند از سرعت چندانی برخوردار نیست، اما به نظر مطلوب می‌رسد. صاحبان حق تکثیر تجاری هم چندان تعجیلی در اقامه دعوا بر علیه کتابخانه‌ها و مدارس ابتدایی ندارند. محققین منفرد یا معلمینی که دست به کار تهیه یک صفحه Web می‌شوند، ممکن است از نظر فنی متجاوز به حقوق یک صاحب اثر محسوب گردند، اما حداقل در حال حاضر، از پیگرد قانونی در امان هستند، و البته واضح است که پایان این آتش‌بس پیامدهای وخیمی را برای توزیع الکترونیکی اطلاعات در پی خواهد داشت.

به نظر بسیاری از شرکت‌کنندگان، باید اقدام به حفظ اختلاف نظرهای موجود در جلسات CONFU نمود. بسیاری معتقدند که تکنولوژی هنوز بلوغ کافی برای دست‌یابی به یک توافق در زمینه استفاده مجاز را ندارد. شرکت‌کنندگان از اعلام تعهد قانونی به چیزی که هنوز درست نمی‌دانند چه پیامدهایی در بر خواهد داشت، روی برمی‌تابند، و تا این لحظه به نظر می‌رسد که فرایند دست‌یابی مناسب در زمینه

استفاده مجاز الکترونیکی نیاز به زمان زیادی دارد.

و اما آینده ...

در کنار تمام انتقاداتی که نسبت به گزارش کمیسیون Lehman ابزار شده است، در بسیاری موارد دیگر اتفاق نظر وجود دارد. بسیاری از افتراق‌ها هم چندان بر سر مناسب بودن یا نبودن فلان توصیه یا پیشنهاد کمیسیون نبوده، بلکه مسئله این بوده است که تا چه حد این پیشنهاد باید جنبه قانونی به خود بگیرد. برای نمونه، کمتر کسانی بوده‌اند که غیرقانونی شمردن اقدامات مغرضانه دستکاری در اطلاعات، که به منظور حفظ حق تکثیر رمزگذاری شده است را قبول نداشته باشند. مسئله بیشتر این بوده است که مجازات‌ها چقدر باید سنگین باشند و این که آیا بازرسان قادر به تشخیص جرم خواهند بود یا نه.

هم چنین به جز اقلیت کوچکی که اصولاً به آینده حق تکثیر در اینترنت اعتقادی ندارند، همه بر آنند که آموزش همگانی در باره حق تکثیر یک نیاز عاجل است. حال که هر کس با یک کامپیوتر و یک مودم می‌تواند برای خودش یک ناشر باشد، قوانین مربوطه، که قبلاً بر عده قلیلی از مؤسسات حکمفرما بود، اکنون میلیون‌ها نفر را شامل می‌شود.

چگونگی تغییر قانون حق تکثیر، به شکل همه‌جانبه‌ای آینده اطلاعاتی جامعه را تعیین خواهد نمود. قدرت تکنولوژی‌های جدید، از هم اکنون، روش‌های خلق و توزیع آثار توسط مؤلفین و ناشرین را تحت الشعاع قرار داده است. آیا این خیالی واهی است که روزی بتوانیم، شاهد دسترسی وسیع و ارزان به اطلاعات عمومی و آکادمیک، در کنار فروش اطلاعات توسط ناشرین، به قیمت‌های سودآور و ترغیب‌کننده صنعت وابسته به حق تکثیر باشیم؟ با اقدام آگاهانه و درست، ما می‌توانیم چنان پیش برویم که منافع غالب مشارکت‌کنندگان در تکنولوژی‌های

جدید تأمین گردد.

برای مطالعه فراتر:

- ° *The Nature of Copyright: A Law of User' Rights*. L. Ray Patterson and Stanley W. Lindberg. University of Georgia Press, 1991.
- ° *Copyright's Highway: From Gutenberg to the Celestial Jukebox*. Paul Goldstein. Hill and Wang, 1994.
- ° *Copyright, Public Policy, and the Scholarly Community*. Association of Research Libraries, Washington D.C.m July 1995.
- ° *Copyright Law of the United States of America*. Contained in Title 17 of the United States Code. Obtain copies from U.S. Government Office or the Copyright Office at the Library of congress.

پی نوشت‌ها:

- ۱- حق تکثیر را برابر Copy right قرار داده‌ام. - م
- ۲- نویسنده کتابدار کتابخانه دانشگاه Yale است و در این مقام فعالیتش شامل ارائه مطالب به شکل کامپیوتری به استفاده کنندگان از کتابخانه می‌شود. او قبل از اینکه در سال ۱۹۹۵ کارش را در Yale آغاز کند، مدیر دفتر انتشارات علمی و تحقیقاتی انجمن کتابخانه‌های تحقیقاتی واشنگتن بود. Okerson مدرک M.L.S خود را در رشته کتابداری و علم اطلاعات، در سال ۱۹۶۷، از دانشگاه کالیفرنیا، برکلی، گرفته است. از ژانویه سال ۱۹۹۳ به بعد، در اداره یک خبرنامه الکترونیکی به نام New Jour، که کارش پخش اخبار مربوط به سال انتشار روزنامه‌ها و مجلات جدید الکترونیکی است، مشترکاً فعالیت داشته است. سرویس WWW مربوطه (<http://gort.ucsd.edu/newjour>) روزنامه پاسخگوی بیش از هزار جستجو است و از آن طریق می‌توان مستقیماً به سرویس‌های WWW روزنامه‌های معرفی شده گذار نمود.
- ۳- World Wide Web "تار عنکبوت جهانی" نامی است برای مجموعه‌ای از منابع و خدمات ارتباطی که بر روی شبکه جهانی اینترنت قابل دسترسی است. یک سرویس Web مجموعه‌ای از "صفحات" است و کاربر می‌تواند از هر یک از آنها به صفحاتی دیگر گذار کند. هر صفحه ترکیبی از تصاویر گرافیکی، صدا و البته متن و نوشته است. - م
- ۴- منظور از Internet Service Provider مؤسسه‌هایی هستند که استفاده کنندگان (یا کاربران) اینترنت

آثار کامپیوتری متعلق به کیست؟ ۱۳۵

از طریق آنان به شبکه جهانی دست می‌یابند. معمولاً هر کاربر با یک ارائه دهنده سرویس در محدوده جغرافیایی خود قرارداد می‌بندد و از طریق کامپیوتر شخصی‌اش و خط تلفن به کامپیوتر مرکزی آن ارائه‌دهنده سرویس متصل می‌شود. کامپیوتر مرکزی ارائه‌دهنده سرویس یکی از گره‌های شبکه است و کاربر از آن طریق است که به کل شبکه دسترسی می‌یابد. - م

۵- نام رسمی این کمیسیون، National Information Infrastructure Task Force's Working Group on Intellectual Property Rights و ریاست آن به عهده Bruce A. Lehman، عضو کمیسیون اختراعات و علائم تجاری ایالات متحده است.

6- Cryptographic methods